

Dr. sc. Saša Šegvić, docent
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

ANTITERORIZAM U KONTEKSTU BORBE PROTIV ORGANIZIRANOG KRIMINALA¹

UDK: 323.28

Primljeno: 1. 09. 2009.

Izlaganje sa znanstvenog skupa

Fenomenološka slika kriminala stalno se mijenja. U suvremenim uvjetima bilježimo porast ukupnosti kažnjivih ponašanja i brojnost novih pojavnih oblika, osobito teških kaznenih djela. Kao novi i naročito opasni oblici kriminaliteta najčešće se smatraju: organizirani kriminalitet, terorizam, gospodarski kriminalitet, korupcija, protuzakonita trgovina drogom, oružjem, ljudima i teški oblici nasilja. U posljednje vrijeme posebnu pažnju svih demokratskih snaga svijeta, i njihovih specijaliziranih službi, plijeni sve češća i intenzivnija sprega organiziranog kriminala i terorizma. Radi se o simbiozi koja bi osim potrebe osnivanja novih specijaliziranih službi mogla čak rezultirati i nekim promjenama u kaznenopravnoj teoriji i praksi.

Autor u radu, u okviru analize sprege terorizma i organiziranog kriminala problematizira samo jedan aspekt te pojave, a to je onaj koji se bavi financiranjem terorizma i mjerama koje poduzimaju međunarodna zajednica i nacionalna zakonodavstva u okviru antiterorističke borbe, u namjeri da preventivno sprječavaju ne samo spregu terorističkih skupina i organiziranog kriminala u vršenju kriminalnih djela, već i disponiranje s tako stečenim financijskim sredstvima (financijske transakcije i "pranje novca"). Radi se o mjerama koje imaju ne samo direktnog učinka na opstanak i aktivnosti terorističkih skupina u budućnosti, već imaju posredan utjecaj i na sveobuhvatnu borbu protiv organiziranog kriminala kao temeljne ugroze suvremne civilizacije.

Ključne riječi: *terorizam, organizirani kriminal, antiterorizam, financiranje terorizma.*

---

¹ Autor se priklonio onim teoretičarima terorizma koji razlikuju antiterorističku djelatnost od protuterorističke djelatnosti, i to na način da se *antiteroristička djelatnost* odnosi na one aktivnosti koje imaju za cilj prevenirati terorističko djelovanje (*preemptive activities*) – aktivnosti prije napada u cilju otkrivanja, presretanja i sprječavanja. S druge strane *protuteroristička djelatnost* odnosi se na one aktivnosti, mjere i postupke koje se poduzimaju kada je terorističko djelovanje već započelo ili je već ostvareno. U radu će biti naglasak na preventivnom djelovanju državnih i međunarodnih organizacija usmjerenih na izvore financiranja i sprječavanje pranja novca, gdje glede njihovog načina stjecanja i daljnjeg plasmana često dolazi do kriminalnih aktivnosti, odnosno sprege organiziranog kriminala i terorističkih organizacija. Radi se zapravo o jednom od temeljnih aspekata u borbi protiv terorizma, budući da financijska sredstva kojima disponiraju terorističke organizacije čini osnovu njihovog opstanka i aktivnosti.

1. UVOD

“Na međunarodni terorizam možemo gledati kao na strašan i smrtonosan virus. Terorizam živi kao dio okoliša. Katkad miruje, kadkad kosi ali uvijek je prisutan u nekom obliku. Kao ni virus, ne poštuje granice - kreće se od zemlje do zemlje, a širi se uz pomoć globalizirane trgovine i komunikacija”

Haass, R., Američki odgovor na terorizam, Tjedni pregled, 35, Embassy of the USA, Zagreb, 2001., str. 6

Na skupu u Zagrebu, koji je održan od 28. studenog do 31. studenog 2001. godine, u organizaciji ministarstava unutarnjih poslova i pravosuđa, UN-ovog centra za kontrolu droge, Centra za međunarodnu prevenciju kriminala i veleposlanstva SAD-a, otpravnik poslova američkog veleposlanstva u Zagrebu Patrick Moon u svom uvodnom dijelu referata postavio je retoričko pitanje: “Neki će se sigurno pitati zašto je borba protiv organiziranog kriminala i terorizma stavljena u istu razinu?” i odmah ponudio odgovor: “Odgovor je jednostavan. Organizirani kriminal i terorističke ćelije koriste iste metode pranja novca, koriste iste slabosti u pravosuđu i obavještajnom sustavu. A mogu se udružiti u pripremi i izvršenju svojih operacija.”² Predstavnik američke administracije time je samo potvrdio činjenicu koja je već jedno duže vrijeme bila stručnjacima za terorizam poznata, a to je da se terorizam iz perioda hladnog rata, rušenjem Berlinskog zida, promijenio i da je mjesto državnog terorizma, u osnovi ideološki motiviranog, zauzeo potpuno novi oblik terorizma.³ Uz do sada poznate terorističke skupine

² Vidi u: *Voice of America*, na portalu [www. news VoA. com](http://www.news.VoA.com)

³ Opća definicija terorizma nije predmet ovog rada; ali valja napomenuti da se u suvremenoj teoriji rabe mnogi pojmovi kao što su: “međunarodni terorizam” (obuhvaća akte u kojima teroristi radi napada prelaze granice ili napadaju strane ciljeve na domaćem teritoriju); “lokalni terorizam” ili “jednostavni terorizam” - *pure terorism* (dogđa se unutar granica jedne države); “novi terorizam” (odnosi se na karakteristike difuznih mreža i nejasno sponzorstvo); “globalni terorizam” (po rasprostranjenosti, odnosno efektima i posljedicama zahvaća cjelokupno čovječanstvo); “klasični terorizam” (podrazumijeva prepoznatljive skupine koje napadaju na klasičan način – bombama, ručnim oružjem, otmicama) i “super-terorizam” (podrazumijeva uporabu oružja za masovno uništenje ili prodor i sabotažu informacijskih i komunikacijskih sustava. Od svih navedenih vrsta terorizma “novi terorizam” je specifičan i potpuno drugačiji. Po rasprostranjenosti organizacije i djelovanja je globalan, a po načinu organiziranja decentraliziran. Ima puno ambicioznije ciljeve, koristi nove strategije, doktrine i taktike i povećano je smrtonosan. Ciljevi mu sežu do namjere destabiliziranja cjelokupnog socijalnog sustava napadnute države i međunarodnih odnosa, a napadi mogu biti bilo koje vrste i obuhvatiti uporabu bilo kojeg zamislivog oružja. Protagonisti ove vrste terorizma organiziraju se u manje hijerarhizirane, labave mrežne strukture, a povećan je i broj amatera u ulozi izvršitelja akcija, tako da su potencijalni akteri puno brojniji i difuzniji. Sve neoterističke organizacije, bez obzira na razliku u ciljevima i motivima, možemo reći da imaju neke zajedničke karakteristike: nisu vezane za određeni teritorij ili se kreću u teško dostupnim područjima; budući da nemaju državnog sponzora, nepredvidljive su i teško ih je nadzirati; hibridnog su karaktera, koji je djelomično politički, a djelomično kriminalni; imaju sposobnost brzog preustroja uz pomoć prikupljenih financijskih sredstava, koji je vrlo često rezultat kriminalnih aktivnosti; posjeduju veliku moć za ubijanje u usporedbi s hladnoratovskim terorizmom koji je obično bio simboličan (sekta *Aum Shinrikyo* željela je ubiti 40 000 ljudi u tokijskom metrou u travnju 1995. godine). Vidi šire u: Radičević T., *Izazovi u oblikovanju protuterorističke politike*, Terorizam i sigurnost u 21. stoljeću: Jugoistočna Europa i svijet,

javljaju se na političkoj sceni i mnoge male i marginalne skupine, koje nisu ideološki ili vjerski motivirane, i koje se rutinski služe terorističkim metodama – oni koji žele stvoriti idealno društvo, kriminalci, čak i fanatični borbi za zaštitu okoliša ili "oslobađanje" životinja. Širenje vjerskog terorizma, kao i činjenica da je posljednjih godina on razlog povećane ubojitosti međunarodnog terorizma ruše neke od naših temeljnih pretpostavki o teroristima i nasilju koje oni čine.⁴ Također se postavlja ozbiljno pitanje o relevantnosti najvećeg dijela konvencionalnog gledanja na terorizam – pogotovo dijela koji se odnosi na moguću uporabu oružja za masovno uništenje od strane terorista u budućnosti.

Promjene u međunarodnom političkom poretku, obilježene ne samo dugotrajnošću uzroka i okolnosti koje idu na ruku terorizmu nego i istodobnim očitim nestajanjem tradicionalnog državnog sponzorstva terorizma, zapravo stvorile su neke preduvjete koji su potrebni terorističkim skupinama i dijelovima terorističkih skupina u svijetu.⁵ Ta prisilna preorijentacija i prilagodba kod suočavanja s promjenjivim vanjskim uvjetima u mnogim je slučajevima dovela

---

znanstveni skup, Zagreb, 2003., str. 189.-205., i Taylor, Horgan (ur.), *Terorizam u budućnosti*, Golden marketing, Zagreb, 2002., str. 38.-39.

⁴ Pojam *vjerski terorizam* je rezultat kategorizacije terorizma na temelju njihove primarne motivacije u okviru koje se terorizam klasificira kao: *lijevi, desni, etno-nacionalistički/separatistički, državno sponzorirani, anarhistički i vjerski terorizam*. Vjerski terorizam ima dugu povijesnu tradiciju i nije ograničen na bilo koju pojedinačnu regiju. Vjeruje se da svoju motivaciju crpi iz dijela ljudske psihe gdje su emocije duboke vjerske pobožnosti neumjereno pomiješane s uvjerenjem da se čini nasilje u ime nekog vjerovanja, ili možda u ime drugih koji dijele nečije vjerovanje (tu su često politički i vjerski osjećaji pomiješani). Vidi: Davies, B., *Terrorism, Inside a World Phenomenon*, Lpndon, Virgin Books Ltd., 2003., str. 28.

Nestankom ideološki obojenoga terorizma etno-nacionalistički i vjerski pokreti postaju stalno izvorište strasti i ljudstva, pa, praktično, svaka država može postati izvorištem i prostorom terorizma, jer nema stranke, pokreta ili vlade koji se ne suočavaju s nezadovoljnim manjinama. Široko rasprostranjena nestabilnost može rezultirati različitim oblicima terorističkih akata. U najopasnijoj, najrazornijoj i najbezobzirnijoj vrsti - "novom terorizmu" međunarodnog i globalnog tipa – motivacijski je sklop satkan od nacionalističke netrpeljivosti, islamskog fundamentalizma, civilizacijskih razlika te različitog pogleda na uređenje međunarodnih odnosa. "Novi terorizam" karakterizira nediskriminatornost glede žrtava, jer teže maksimalnom uništavanju. Religiozno motivirani teroristi žele nametnuti svoja vjerska uvjerenja svima koji im se ne podređuju. Kako ih vodi "vizija božje volje" vrlo su fanatični i time izuzetno opasni. Organizacije kao Al-Qa'ida nisu pripravne na pregovore, već im je cilj uništavanje SAD i zapadne civilizacije koja se temelji na kršćanskim i liberalnim vrijednostima.

Vidi: Whittaker, D., *The Terrorism Reader*, New York: Routledge, 2001., str. 17.-21., Stern, J., *The Ultimate Terrorists*, Cambridge: Harvard University Press, 1999., str. 8., Cronin A. K., *Razumijevanje naravi, povijesti i izvora međunarodnog terorizma*, na www.krug99.ba/rev/ostalo/Tekst2.htm, Combs, C., *Terrorism in the Twenty-First Century*, (3rded), Pearson Education, Inc. New Jersey: Upper Saddle River, 2003., str. 44.-47. i Radičević, T., op. cit. 194.

⁵ Sponzori svih vrsta suvremenog terorizma teško su prepoznatljivi i uhvatljivi. Sve rjeđe su to države, a sve češće različite organizacije poslovnog karaktera i pojedinci. Uz to, terorističke organizacije razvijaju modele samofinanciranja putem kriminalnih aktivnosti i djelovanjem vlastitih legalnih "paravan-organizacija". Stoga su mnoge ranije analize i prosudbe u svezi s ovom vrstom terorizma zastarjele, a prikupljanje obavještajnih informacija i antiterorističko djelovanje puno kompliciranije. Terorizam stalno pokazuje svoj evolutivni karakter i zato ga je teško analizirati i dati jedinstvenu definiciju i utvrditi njegove bitne karakteristike, ciljeve, metode, strategiju i taktiku. Činjenica je da su kroz bližu povijest stare skupine i mreže nestajale, a nove su se, često s različitim ciljevima, programima i karakteristikama, pojavljivale, čineći tako terorizam kao područje znanstvenog proučavanja nekom vrstom "pokretne mete" u odnosu na analitičare. Vidi o tome: Hoffman, B., *One aproach to the Analysis of Terrorism*, Rand, Santa Monica, 1999., str. 17.

do većeg uključenja terorističkih grupa u aktivnosti organiziranog kriminala kao glavnog izvora prihoda.

Na promjenu djelovanja terorističkih skupina i njihovo povezivanje s organiziranim kriminalom doprinjela je činjenica što su se nakon terorističkog napada na SAD 11. rujna 2001. godine svim demokratskim državama svijeta počele poduzimati mnoge mjere nadzora i kontrole.⁶ Posebno se to odnosi na financijski sustav gdje su se počele poduzimati mnogobrojne mjere nadzora financijskih sredstava i njihovo korištenje, čime je teroristima otežan pristup legalnim sredstvima, koja su do tada dobijali iz niza izvora i donacija.⁷ Globalno upravljanje financijama se tako udružuje u borbi protiv financiranja terorizma, te se u tu svrhu transformira internacionalni financijski sustav na svim razinama, tako da se provode novi načini osiguranja. Isto tako, transformira se bankarstvo kao i pristup nadzora klijenta, a posebno se nadziru transakcije novaca imigranata u matične zemlje. Naime, u srži svega je pristup temeljen na riziku, i on se oslanja u pronalasku anomalija u financiranju transakcija u nadi da se identificira i spriječi financiranje terorista. Razlika je u tome što se prije za kriminalnim novcem, povezanim s drogama i političkim korupcijama tragalo tek nakon zločina. Predviđanje mogućih terorističkih napada postalo je ciljem nakon 11. rujna 2001., sada je posao prevencija, a ne istraživanje zločina. Društvo rizika teži za sigurnošću i institucijama koje upravljaju rizikom. Istodobno, terorizam udara u srce društva zbog nepredvidljivosti i baš u tom smislu su terorizam i društvo rizika povezani. Novčane transakcije identificirane su kao rizične, dok nadzor potencijalnih elektroničnih transakcija intenzivira globalno upravljanje financijama te nam se nameće pitanje treba li uopće prati novac. U praksi, nadzor financiranja terorizma uključuje iznenađujuće puno novih pravila, uputa i prakse različitih institucija. Pristup temeljen na riziku stavlja odgovornost na tvrtke da identificiraju, ocijene i nadziru svoj rizik od pranja novca na znatnoj i kontinuiranoj bazi. To transformira internacionalnu financijsku strukturu više od samog praćenja kriminalaca, terorista i njihove imovine.

Isto tako, u okviru antiterorističkih mjera dolazi i do nadzora stanovništva pomoću novih tehnologija da bi se identificirale rizične kupine. Tako se tu rabe različite baze podataka kao npr. dosjei kriminalaca, vozačke dozvole, registracije vozila, uključujući fotografije i druge javne podatke. Razvija se čak opsežan prijedlog za nadzor telefona i praćenje interneta svih građana, čime bi se praćenje

---

⁶ Događaji nakon 11. rujna pokazali su da suvremeni terorizam može prouzročiti preispitivanje i stratejske promjene u sigurnosnim i antiterorističkim i protuterorističkim politikama i sigurnosnim mehanizmima većine država. Oni su uzrokovali i promjene u dinamici međunarodnih političko-vojnih i političko-ekonomskih organizacija, puno oštrije kontrole i sankcioniranje država koje podržavaju/favoriziraju terorizam, izoliranje država koje ne doprinose naporima preveniranja i suprotstavljanja, kao i stratejske promjene u odnosima s partnerima.

⁷ U okviru antiterorističke i protuterorističke djelatnosti poduzima se posljednjih godina niz mjera i postupaka: od klasičnih obavještajnih djelovanja, kriminalističkih i kaznenoprocenih obrada i mjera zaštite, preko tajnih operacija protiv terorističke infrastrukture i izvora financiranja, do klasičnih ratnih operacija protiv terorističkih organizacija i država sponzora.

specifičnog sumnjivca mogao pretvoriti u nadzor svih građana, što bi mogao biti opasan atak na temeljna prava i slobode.

Kako se terorizam financira sa svih strana svijeta, počeli su se pratiti i nadzirati proizvođači poljoprivrednih proizvoda, trgovačka društva koja su registrirana kao uvozno-izvozna, jer su ona često paravan za pranje novca. Važna činjenica je i informatizacija čitavog sustava nadzora financijskog tržišta. Identificiraju se sumnjive osobe i sumnjiva mjesta, oni koji nemaju redovite prihode, a šalju novac u inozemstvo posebno su sumnjivi.

Sve navedene mjere, koje su provedene u razvijenim demokratskim državama, teško se provode u zemljama u razvoju, tako da one predstavljaju slabu-krhku točku antiterorističkog djelovanja, i postaju mjesto djelovanja i utočište terorističkim skupinama, iz kojih se teroristi regrutiraju i šalju po svijetu. To je i mjesto u kojem se posebno povezuju organizirani kriminal i terorizam, kako u proizvodnji i krijumčarenju narkotika, krijumčarenju oružja i eksplozivnih sredstava i streljiva, tako i u krijumčarenju ilegalnih imigranata, među kojima se nalaze i potencijalni teroristi. Radi se o prostoru u kojem bi međunarodna zajednica trebala učiniti mnogo napora ako se želi na pravi način suočiti i boriti protiv terorizma. Pri tome ne treba zaboraviti da su siromaštvo i ekonomska i politička nestabilnost neki od preduvjeta koji mogu generirati nastanak i razvoj terorističkih skupina. Sprega i simbioza organiziranog kriminala i terorističkih skupina, posebno onih vjerskog karaktera, u zemljama u razvoju, u kojima političke institucije nisu razvijene i učinkovite, može se dogoditi češće i lakše nego u visoko razvijenim demokratskim zemljama, iako je povijest dvadesetog stoljeća pokazala da terorizam može nastajati i eskalirati u veliku društvenu opasnost, i u njima (Crvene brigade, Frakcija Crvene armije Bader Meinhof, IRA, ETA, Tamilski tigrovi, ANC). Zemlje u razvoju su danas u većoj opasnosti jer u njima su češće konfliktne situacije, intenzivniji su ideološki i vjerski sukobi, vlade su represivnije, a ekonomska nejednakost je sve veća, što sve predstavlja plodno tlo za terorizam i jačanje organiziranog kriminala. U nekima od njih intenzivno se povećava proizvodnja i trgovina narkotika te krijumčarenje ilegalnim imigrantima, a organi represije i kaznenog progona nisu dovoljno snažni da kontroliraju velika prostranstva koja su teško dostupna i koja se mogu teško kontrolirati (Afganistan, Iran, Irak, Laos, Tajland, Filipini, Indonezija itd.).⁸

---

⁸ Autor ne smatra da su zemlje u razvoju isključivi rasadnik terorizma, a demokratske razvijene države prostor u kojem ne postoje mogućnosti za njegovu pojavu, jer je povijesno dokazano da su u XX. stoljeću u razvijenim demokratskim državama nastala većina terorizama, bilo iz krajnjeg lijevog krila, ili krajnjeg desnog krila terorističkih organizacija, ili etnonacionalističkih grupacija. Mogući vjerski/antiglobalizacijski terorizam će slijediti svoj vlastiti, neodređeni i neuobičajeni obrazac u sadašnjem razdoblju. Odnos između demokracije i terorizma je krajnje kompleksan, pa bi bilo presimplificirano zaključivanje da bi razvoj demokracije u islamskom svijetu doveo do smanjenja ili nestanka terorizma. Dapače, povijest dokazuje da je u proteklom periodu bilo u arapskim demokratskim zemljama više terorističkih aktivnosti nego u onima s drugim tipovima vladanja. Terorizam ne nastaje isključivo na siromaštvu, već je za naš rad od značaja da se naglasi opasnost u kojoj se nalaze mnoge države u razvoju, jer je u njima omogućena lakša sprema terorizma i organiziranog kriminala, uslijed slabo razvijene, korupciji snažnije izložene i nedovoljne administracije i velikih prostora koje centralne vlasti ne mogu trajno nadzirati, a nekima i teško ili nikako pristupiti. U uvjetima kad stanovništvo postaje frustrirano i nezadovoljno vladinom nemoći da

Borba protiv terorizma i organiziranog kriminala od država ne zahtijeva samo poboljšanje sigurnosnih mjera, uništenje terorističkih mreža i organiziranog kriminala i uhićenje njihovih pripadnika, već uključuje i duboko razumijevanje neprijateljstava koje pojedinci i neke društvene skupine osjećaju prema određenoj državi. Razumijevanje uzroka koji dovode do izbijanja uništavajućeg bijesa i mržnje, odnosno drugih kriminalnih radnji, značajno je u najmanju ruku kao kažnjavanje terorista i zločinaca i uništavanje njihove infrastrukture. Pri svemu tome upravljači moraju posvetiti posebnu pažnju činjenici da ugledni međunarodni stručnjaci naglašavaju značaj dvaju čimbenika koji kod ljudi izazivaju potrebu za terorističkim nasiljem u suvremenim uvjetima. Prvi je, sve veći jaz između bogatih i siromašnih naroda i država, kojega još više produbljuje neoliberalna globalizacija.⁹ U takvoj situaciji, u nizu zemelja u razvoju postojeće terorističke organizacije se ne mogu uništiti sve dok uživaju veliku potporu u stanovništvu. A kao drugi čimbenik, smatraju nedovoljno razumijevanje između "kršćanskog" Zapada i "muslimanskog" Istoka, što stvara posebne uvjete za nastanak i jačanje vjerskog terorizma.¹⁰

2. SPREGA TERORIZMA I ORGANIZIRANOG KRIMINALA - NOVI IZAZOV ZA MEĐUNARODNU ZAJEDNICU

Globalizacija je ekonomsku i tehnološku moć raširila po cijelom svijetu. Ona je proces koji ne donosi samo ekonomski razvoj već istovremeno širi velike nejednakosti u bogatstvu i potiče rast nesigurnosti u svijetu. Globalizacija je u svojoj suštini stvaranje brojnih kompleksnih odnosa koji su povećali mogućnosti ne samo strateških međuodnosa država, transnacionalnih kompanija, već i kriminala i terorizma. Rast povezanosti i umreženosti različitih subjekata istodobno generira veliku nesigurnost svjetskog sustava. Iza globalizacije postoje rizici i prijetnje nuklearnim terorizmom, biološkim i kemijskim oužjem. U suvremenim uvjetima globalni terorizam je izborio visoko mjesto na listi prioriteta nacionalne sigurnosti. Geopolitika terorizma globalna je i ako se netko i ne želi baviti terorizmom, terorizam će se sigurno baviti njime – izravno ili neizravno.

---

im pomogne u nizu egzistencijalnih problema, ljudi se lakše mogu okrenuti protiv suverene države i prihvatiti manje više učinkovite skupine. Takvi pritisci fragmentiranja, usitnjavanja uzimaju razne oblike, a jedan od njih je i val bezakonja, terorizma. Uz to, u tim uvjetima dio nezadovoljnika potiče ekstremne ideologije, kao one koje pristaju uz radikalne i netolerantne fundamentalističke vjerske skupine, čiji je izazov tzv. "socijalno blaženstvo", sklad, a koje se često u okviru svoje borbe odlučuju i na terorističke aktivnosti. Vidi o tome: Archibugi, D., *Terrorism and Cosmopolitanism*, Rim, 2001., str. 5.-7.

⁹ Da se sve više ljudi u suvremenim globalizacijskim i neoliberalnim gospodarskim uvjetima odlučuje na terorističke aktivnosti govori i izvješće Ministarstva vanjskih poslova SAD za 2006. godinu prema kojem je u 2006. godini izvršeno 14 000 terorističkih napada u kojima je smrtno stradalo više od 20 000 ljudi. To predstavlja 25% više napada i 40% više žrtava u odnosu na 2005. godinu. To samo govori da se borba protiv terorizma ne može samo voditi nasilnim i oružanim putem. Vidi: Kendy, A., *Gospodarska podloga motivacije i djelovanja*, NATO Review, 2007. Vidi na: www.nato.int/docu/review/2007/issue2/slovene/analysis2.html

¹⁰ Combs, op. cit. 277.

Globalizacija je omogućila lakši protok ljudi, roba, financijskih sredstava i, što je posebno važno, povećan je protok informacija.¹¹ To je olakšalo razvoj i operacije terorističkih organizacija. Povećano porodne međunarodne granice i uspostavljeni financijski sustav omogućavaju lakšu dostupnost i kolanje financijskih sredstava, krijumčarenje oružja, ljudi pa čak i narkotika. Olakšano je i ispreplitanje terorističkih grupacija i organiziranih kriminalnih aktivnosti. U doba obilježeno velikom pokretljivošću i migracijama, teroristima nije nikakav problem stopiti se sa svim sredinama. Probijaju se zahvaljujući sredstvima prikupljenim od lažnih tvrtki, krijumčarenja droge, prijevera sa kreditnim karticama, iznude, pranja novca tajnih pristaša, pa čak i od manipulacija na buzama. Nove članove i novac pribavljaju preko lažnih dobrotvornih organizacija, a novac tajno prebacuju preko nebrojenih banaka i mjenjačnica diljem svijeta.¹²

Terorističke organizacije, poput Al Qa'ide, predstavljaju novu generaciju prijetnje, koje su strukturirane poput dobro organiziranih najsvremenijih međunarodnih korporacija (*"Korporacija Sveti rat"*)¹³, i od vrha do dna uspostavljenim rukovodstvom, apsolutnom hijerarhijom, te nizom sadašnjih potencijalnih povezanosti s "podružnicama" širom svijeta. Ova nova teroristička "udruživanja" posjeduju rang zakonitih i nezakonitih poslovnih aktivnosti, od osnivanja tvrtki do prodaje resursa kao što su zlato i dijamanti, koji potpomažu da se financiraju njihove relativno skupe operacije. Tako su sredstva ekonomske globalizacije postala učinkovita sredstva i za globalizaciju međunarodnog terorizma, a ove prekogranične aktivnosti su sve manje pod izravnom kontrolom ili regulativom bilo koje države.

Danas su države i međunarodne asocijacije postale svjesne opasnosti kojima je suvremeno društvo izloženo djelovanjem organiziranih kriminalnih skupina, posebno na području terorističkih i s njima povezanih aktivnosti. Kod toga treba posebno imati u vidu da zbog promjena u suvremenom društvu kriminalne organizacije s vremenom mijenjaju svoj način djelovanja. Međutim, postojanje čvrsto povezanih urotničkih skupina i kriminalnih skupina nije specifičnost današnjice, jer su i prije postojale skupine koje su zajednički činile kaznena djela.

---

¹¹ Internet je priskrbio učinkovito oruđe jačanja i komunikacije s članovima, kao i značajno istraživačko oruđe u osiguravanju pristupa rijetkim tehnologijama. O tome govore nađeni dokumenti u napuštenim Al Qa'idinim uporištima. Isto tako Internet služi za obavješćivanje i komunikaciju među članovima organizacija, a služi i za osnivanje fondova i propagandu, sa web stranicama koje se otvoreno (ili prikriveno) poistovjećuju s terorističkim organizacijama. Ove stranice oglašavaju o svemu: od kampova za obuku do suvenira i, počesto priskrbljuju adrese na koje se mogu poslati dobrovoljni prilozii, u pravilu pod izlikom za humanitarne akcije.

¹² O terorizmu i globalizaciji vidi: Rizman, P., *Terorizam v dobi globalizacije*, Teorija in praksa, br. 3-4/2004., str. 616.-633.

¹³ Radi se o novoj terorističkoj organizaciji, vjerski (islamistički) isključivoj, usmjerenoj protiv zapadne civilizacije i njenog sustava vrijednosti (džihad), s ciljem uspostave jedinstvene islamske države – islamsko carstvo, koja je po karakteru globalna, a čini je koalicija ekstremističkih, islamistički grupa koje se nalaze na raznoraznim lokacijama, uključujući Egipat, Alžir, Afganistan, Sudan i Pakistan. Peter Bergen to naziva "Svetim ratom Inc" (*"Korporacija Svetog rata"*). Vidi: Bergen, P., *Holy War Inc: Inside the Secret World of Osama bin Laden*, London, 2001., poglavlje 3., cit. u: Coady, T., O'Keefe, M., *Terorizam i pravедnost: Moralni argumenti u opasnom svijetu*, KruZak, Zagreb, 2004., str. 75.

Čak što više za neka kaznena djela ili grupe kaznenih djela karakteristično je da ih skoro uvijek čini više ljudi koji su manje ili više povezani u zajedničkom cilju da izvrše određeni kriminalni čin. Organizacije koje su stvorene s ciljem da nasilnim činovima ugrožavaju pojedine države, njihovu imovinu i građane imaju sve elemente kriminalne organizacije kako je ona određena i u Kaznenom zakonu RH. Takova udruženja je često teško razlikovati od klasičnih kriminalnih organizacija, jer nije rijetkost da se radi namicanja potrebnih sredstava za izvršenje svojih ciljeva bave djelatnostima karakterističnim za djelovanje, uvjetno rečeno, obične kriminalne organizacije (trgovina narkoticima, ilegalna trgovina oružjem, krijumčarenja ljudima i dr.).¹⁴

Grupa ili kriminalna organizacija su pojmovi koji su određeni u kaznenom zakonodavstvu, no naglašava se posebnost protudržavnog i međunarodnog terorizma u odnosu na uobičajene kriminalne organizacije jer razlika postoji u *cilju i svrsi* koju organizacija želi postići. Uz činjenicu da je za terorizam karakteristično da skoro uvijek postoji udruženje (organizacija) stvoreno za izvršenje tog djela, kod teroističkih skupina primarni cilj je uvijek nasilje motivirano političkim ili kvazi političkim ciljevima. Terorizam tradicionalno smještamo u grupu kaznenih djela koja su usmjerena prema određenoj državi, skupini država ili prema međunarodnim organizacijama, ovisno o tome radi li se o grupama unutar određene države ili pripadnicima drugih država. Iako su po načinu izvršenja ova djela slična, razlikuje se samo zaštićeno dobro, je li napadnuta država i njeni građani, i imovina kojoj pripadaju, i počinitelji tog kaznenog djela ili strana država i međunarodne organizacije, što je zaštićeno međunarodnim konvencijama. Danas je sve manje vidljiva razlika između ove dvije vrste terorizma jer terorističke organizacije sve više djeluju transnacionalno, međusobno se povezuju i uspoređujući razlike između tih skupina nameće se zaključak da su politički ciljevi toliko apstraktni da često poizlazi da je izazivanje nasilja i nesigurnosti prema državama i njihovim građanima primarni cilj djelovanja svih skupina. Današnje terorističke organizacije

---

¹⁴ Iako se u svakodnevnom govoru obično pod kriminalnim udruživanjem i organiziranim kriminalitetom podrazumijeva bilo koji oblik dogovora i udruživanja za izvršenje kaznenih djela, pri čemu se najčešće misli na čvrsto povezane grupe koje se bave određenom kriminalnom aktivnošću, među tim pojmovima ipak postoji razlika. *Kriminalno udruženje* je širi pojam koji obuhvaća sve oblike organiziranja za počinjenje kaznenih djela, dok je *organizirani kriminalitet* određen uže i obuhvaća kriminalna udruženja (organizirane grupe i zločinačke organizacije) koje djeluju u određenom razdoblju, a udružile su se radi činjenja kaznenih djela s ciljem ostvarivanja imovinske koristi ili ostvarivanja ili zadržavanja nadzora nad pojedinim gospodarskim ili drugim djelatnostima. Organizirani kriminalitet zahvaća različita područja djelovanja (trgovinu oružjem, drogama, ilegalnu imigraciju, kompjutorski kriminalitet itd.), pri čemu su ipak dvije osnovne sfere djelovanja: organizirana ilegalna trgovina robom stečena kriminalnom djelatnošću te organizirani kriminalitet u gospodarstvu. Ovaj potonji je zbog bliskosti s legalnim gospodarskim subjektima pogodan za tzv. *pranje novca*. Uz to često se koristi i *korupcijom*, za infiltriranje u legalne gospodarske tokove kroz "pranje novca".

Danas kriminološka znanost definira tri tipa zločinačkih ili kriminalnih udruženja: *tradicionalni tip*, *profesionalni tip* i *prilagodljivi tip*. Od navedenih najopasniji je prilagodljivi tip jer je fleksibilne organizacijske strukture, lako se prebacuje iz jednog u drugo područje, nije nužno etničke homogenosti i, što je posebno važno, u snažnom je razvoju. Odnos između pripadnika tih skupina jest utemeljen uglavnom na osobnim poslovnim vezama i interesu, ali i vezama s predstavnicima državne vlasti i gospodarstva. Vidi šire o organiziranom kriminalitetu u: Kurtović, A., *Organizirani kriminalitet*, Split, 2004., str. 6.-16.

daleko su odmakle od klasičnog pojma međunarodnog terorizma kakav imamo određen u međunarodnim dokumentima i nacionalnim zakonodavstvima.

Za razliku od terorističkih organizacija cilj kriminalne organizacije je udruživanje da bi se u određenom razdoblju činilo jedno ili više teških kaznenih djela sa svrhom izravnog ili neizravnog stjecanja financijske i druge materijalne koristi, pri čemu se koriste nasilje i korupcija.

Glede iznesenog možemo reći da se, bez obzira na sve češću spregu terorističkih skupina i kriminalnih organizacija u činjenju niza kaznenih djela, u kazneno pravnoj teoriji i praksi i dalje čini razlika (vidi npr. Kazneni zakon RH), između toga organizira li netko grupu ili kriminalnu (zločinačku) organizaciju radi činjenja terorističkog čina ili radi činjenja drugih kaznenih djela. Polazi se od toga koji je primarni cilj udruživanja u takvu organizaciju, odnosno koji je cilj i svrha takve organizacije. Možda sve češća sprega terorističkih organizacija i organiziranog kriminala otvori raspravu na međunarodnoj razini o drugačijem kaznenopravnom tretiranju kaznenih djela izvršenih na ovaj način i od spomenutih sudionika.

2.1. Financiranje terorizma¹⁵

Osiguravanje financijskih sredstava i njihova učinkovita alokacija među pojedine elemente skupine je od izuzetnog značaja za djelovanje terorističkih skupina. Djelatnost financiranja na području terorizma je neposredno povezana s troškovima njihovog opstanka i djelovanja, pri čemu njihov opseg varira od skupine do skupine. Opseg troškova u velikoj mjeri ovisi prije svega od veličine pojedine terorističke organizacije, izabranog dometa njenog operativnog djelovanja i stupnja sofisticiranosti napada, koje ta skupina izvodi.

Područje za koje terorističke skupine namjenjuju prikupljena sredstva obuhvaćaju životne troškove aktivnih članova te njihove plaće (to se prije svega odnosi na one skupine čije članstvo živi izolirano od okolice); kupovina ili najam objekata koji služe kao utočišta ili mjesta osposobljavanja i obuke članova; nabava oružja ili djelova za njegovu improviziranu proizvodnju; nabava komunikacijska sredstava, uporaba prevoznih sredstava na lokalnim i međunarodnim prugama itd. Neke terorističke skupine, pored navedenog, plaćaju i novčane naknade obiteljima ranjenih i umrlih članova.

Kako se financiranje terorističkih aktivnosti ne provodi otvoreno i transparentno i na temelju legalnih financijskih transakcija, do podataka se dolazi obavještajnim

---

¹⁵ Iako se često u kolokvijalnom govoru financiranje terorizma i pranje novca stavljaju u sličan kontekst treba napomenuti da se radi o pravno i ekonomski različitim pojmovima. Pod financiranjem terorizma podrazumijeva se postupak koji se odvija kroz četiri faze: prikupljanje sredstava; držanje sredstava; premještanje ili transfer sredstava i disperzija sredstava radi poduzimanja terorističkih akata. Pranje novca se shvaća kao proces preko kojega se pokušavaju uporabom različitih financijskih mehanizama prikriti izvor stečenih financijskih sredstava i omogućiti njihovo ulaganje u legitimno poslovanje. Ovaj proces se odvija preko bankarskog poslovanja s uporabom brojnih brzih transakcija između više različitih računa, s čime se gube tragovi izvora novca. Faze pranja novca obuhvaćaju: plasman; usmjeravanje i integraciju financiranja. Zbog pomanjkanja nadzora za ovu aktivnost su najprimjerenije *off-shore* banke i tvrtke u poreskim oazama, od kojih se većina nalazi na azijsko-pacifičkom području.

radom nadležnih službi i istražnim radnjama policijskih službi, pa i samim iskazima pokajnika iz terorističkog miljea.¹⁶ Na temelju takvih podataka danas se u nizu radova, između ostalih, kalkulira i s podacima o financiranju Al Qa'ide. Iako ti podaci nisu apsolutno sigurni vrijedi ih na ovome mjestu radi potrebe rada navesti, jer o tim spoznajama ovisi i načini antiterorističkih akcija nadležnih institucija, posebno onih koje su usmjerene na sprječavanje dotoka financijskih sredstava terorističkim skupinama.

Tako prema Naviasu i Wechleru Al Qa'ida prikuplja financijska sredstva na četiri načina:

- a) legalnim poslovima i investicijama (u njenom vlasništvu, odnosno vlasništvu Osame bin Ladena je građevinsko poduzeće *Al Hifra Construction and Development Co. Ltd*, poduzeće *Wadi al Aqiq* koje se bavi prodajom namještaja, uzgojem goveda i proizvodnje kruha, a dio se zarađuje burzovnim špekulacijama s dionicama zrakoplovnih kompanija. Svojom poslovnom mrežom bili su prisutni i u Keniji-ribolov, Zairu-dijamanti, Nizozemska i Luksemburg-holdinzi itd.)¹⁷;
- b) na kriminalan način (proizvodnjom i prodajom narkotika-samo od trgovine narkoticima godinama se ostvarivalo od pola milijarde do milijarde dolara godišnje u Afganistanu; krijumčarenjem cigareta i financijskim prevarama);
- c) donacijama bogatih muslimana, koji su njihovi istomišljenici;
- d) prikupljanjem novaca uz pomoć nevladinih organizacija i dobrotvornih priloga (davanje donacija spada u temelje muslimanske vjere. Velika većina donacija je u gotovini, pa se takva sredstva teško otkrivaju, a pri tome se većina donacija odvija unutar prostora muslimanskih zemalja koje glede toga u pravilu nisu posebno oprezne. Internet je omogućio da se dio sredstava prikuplja i tim putem. Među najpozantije muslimanske dobrotvorne organizacije, za koje se smatra da financiraju terorističke skupine, spadaju kuvajtska *Islamic Relief Organization* i saudijske *Muslim World League* i *International Islamic Relief Organization*).¹⁸

---

¹⁶ U Uredu europske policije (Europol), koji je osnovan Ugovorom o Europskoj uniji u Maastrichtu 1992. godine kao agencija za suzbijanje kriminala s drogom, i koji nema zapovjedne niti izvršne ovlasti, već se bavi obavještajnom djelatnošću u svezi s kriminalnim djelatnostima i koordinacijom među članicama u sprječavanju i borbi protiv teških oblika međunarodnog organiziranog kriminala i terorizma, države članice EU pohranjuju imena, indicije i kontakte sumnjivih osoba ili svjedoka. Sastavljaju se i druge datoteke, ne samo s informacijama o teroristima, već i o organiziranom kriminalu, krijumčarenju drogom ili ljudima. Kompjutorski sustav TECS može usporediti i analizirati do milijun podataka. Osim banaka podataka, pri Europolu postoji kompjutorska mreža za suzbijanje terorizma pet najvećih država EU: Francuske, Velike Britanije, Italije, Španjolske i Njemačke koje su 2005. godine sklopile odgovarajući sporazum. Osim toga sedam država EU 2005. godine su u Prümü postigle dogovor o boljoj prekograničnoj suradnji policije pri uhićenjima, premetačinama i praćenju sumnjivih osoba.

¹⁷ Devedesetih godina je došlo do tako intenzivne suradnje Al-Qa'ide i talibanskog režima da je Al-Qa'ida iz svojih sredstava financirala talibanski režim u visini dva godišnja proračuna.

¹⁸ Vidi Navias, S. M., *Finance Warfare as a Response to International Terrorism*, Massachusetts, Blackwell Publishing, 2002., str. 61., i Wechsler, F. W., *Strangling the Hydra. Targeting Al Qaeda's Finances*, New York, 2001., str. 131.-132.

Unutar same Al Qa'ide financijska sredstva među pojedinim ćelijama kolaju na četiri načina:

- a) krijumčarenjem novca;
- b) uz pomoć globalnog financijskog – bankarskog sustava (pri tome se računa na tajnost podataka koje banke jamče, zaštitu i tajnost osobnih podataka, anonimnost i neprijavlivanje sumnjivih transakcija);
- c) korištenjem formalnog islamskog bankarskog sustava (nastao je kao rezultat činjenice da muslimanima vjera ne dozvoljava zaračunavanje kamata. U okviru ovog sustava je još manji nadzor, nego u bankama na zapadu),
- d) korištenje podzemnog bankarskog sustava poznatog kao *hawala* (arapski transfer). Nastao da bi zaštitio trgovce od kriminalaca i lopova u Južnoj Aziji i Srednjem Istoku taj sustav je, kao uspješan poslovni model, još i danas u primjeni, što zbog vjerskih, kulturoloških, socijalnih, političkih ili ekonomskih razloga. Nad ovim sustavom ne postoji nikakva kontrola jer ne postoje pisani tragovi i nema fizičkog prenosa novčanih sredstava preko granica država. Sustav funkcionira tako da stranka hawaladaru u New Yorku preda novac i zahtijeva njegov prenos stranci u npr. Kandaharu. Hawaladar u Kandaharu, kojega pozove hawaladar iz New Yorka isplati traženi iznos stranci u Kandaharu. To je sustav bez banaka, bez zabilježnih financijskih transakcija i bez stvarnog prenosa novca preko granice;¹⁹

2. 2. Stjecanje financijskih sredstava uključivanjem u organizirani kriminal

Nakon što su financijske mjere u okviru antiterorističke borbe posljednjih godina polučile značajne uspjehe, Al Qa'ida se, kao i brojne druge terorističke skupine, sve više okreće organiziranom kriminalu radi stjecanja potrebnih financijskih sredstava.²⁰

Prema onome što se može zapaziti, uključivanje terorizma u organizirani kriminal, radi osiguravanja potrebnih financijskih sredstava slijedi dva glavna pravca. Prvi je izravno, "jednostavno" uključivanje terorističkih mreža u djelatnosti organiziranoga kriminala: to obuhvaća oružane pljačke, trgovinu drogom, oružjem, streljivom, eksplozivom i stvarne slučajeve krijumčarenja radioaktivnog materijala, kao i određeni broj podzemnih aktivnosti u cilju recikliranja sredstava (tzv. pranje novca). Drugi, međutim, čini nekoliko primjera "zajedničkog" djelovanja terorističkih organizacija i organiziranoga kriminala koje su bile

¹⁹ Wechsler, op. cit. str. 134-135.

²⁰ Da je stanje s dotokom financijskih sredstava postao dosta ozbiljan problem govori i izjava člника Al Qa'ide za Afganistan Mustafe Abu al-Jazida koju je dao travnja 2007. godine dopisniku Al Džazire: "Što se tiče potreba džihada u Afganistanu među njima su na prvom mjestu financijska sredstva. Postoji na stotine pojedinaca koji bi željeli izvršiti teroristički čin da bi postali mučenici, ali ne raspolažemo s dovoljno financijskih sredstava da bi ih opremili. Zato je financiranje glavni temelj džihada." Vidi: NATO Review, op. cit. str. 8.

primarno financijske naravi. Isto tako, i organizirani kriminal, da bi ostvario svoj temeljni cilj, a to je protupravno stjecanje materijalnih sredstava (imovinske koristi), posljednjeg desetljeća ne preza i od počinjenja terorističkih aktivnosti (gangstersko-teroristički hibrid).²¹ U osnovi ove transformacije i metamorfoze, posebno međunarodnog terorizma, leži činjenica da suvremene i ljudstvom relativno velike međunarodne terorističke organizacije, trebaju sve veća financijska sredstva kako bi osigurali funkcioniranje sve složenijih i sofisticiranijih organizacija. Kako se načini legalnog dotoka i transfera novca otežavaju i usložavaju, teroristi se sve češće okreću organiziranom kriminalu, bilo sami ili koristeći usluge kriminalnih udruženja. O tome svjedoči niz slučajeva proteklih godina.

Britanske vlasti su tako provodeći istragu nakon spektakularne pljačke u Sjevernoj Irskoj u prosincu 2004. godine otkrile da su pljačku izvršili pripadnici IRE (Irske Republikanske Armije). Tada su britanski stručnjaci utvrdili da je taj "brak" opasan razvoj događaja za koji se prikuplja sve više dokaza u mnogim europskim državama.²²

Francuske vlasti su se isto tako zabrinule kad je policija nakon serije pljački izvršenih tijekom 2004. godine otkrila, uz suradnju s unutarnjom obavještajnom službom (SDECE), koja ima posebnu službu za borbu protiv terorista, da ih je počinila grupa od pet muslimana arapskog, sjevernoafričkog i čečenskog podrijetla. Utvrđeno je da su banke opljačkane kako bi teroristi došli do novca za pripremanje terorističkih akcija, a vođa skupine Zinedine Khalid je optužen za zločinačku zavjeru i, kako je formulirao istražni sudac Jean Francois Ricard, za financijski terorizam.²³ U okviru antiterorističke borbe francuske službe su tijekom 2007. godine uhitile 15 osumnjičenih operativaca separatističke Kurdistanske radničke partije i zaplijenile znatna financijska sredstva do kojih su došli prodajom droge.²⁴

Njemačka savezna obavještajna služba BND taj "brak" naziva *opasnim raskrižjem*. Šef BND August Hanning u intervjuu za *Suddeutsche Zeitung* iznio je podatak da su se teroristi počeli služiti uslugama organiziranog kriminala, o čemu se služba uvjerava svakodnevno, u nekoliko područja: najprije u pribavljanju krivotvorenih dokumenata, zatim za prebacivanje terorista preko europskih granica, a potom i za šverc ili nabavu oružja i eksploziva za svoje akcije. Prema Hanningu, teroristi nisu samo korisnici usluga, već postaju i suradnici u vršenju kriminalnih djela. Po njemu, tako se stvara nova kategorija kriminalaca koji su opasni za

²¹ Tako je npr. u Bridgeportu, Teksas, u travnju 1997. godine policija uhitila četiri osobe za koje nisu znale obavještajne službe iako su imali labave veze s Ku Klux Klanom. Isti su se pripremali dići u zrak lokalnu plinaru, kako bi u kaosu koji bi nastao mogli opljačkati banku. U naumu ih je spriječila izdaja jednog od suradnika. I na našim prostorima smo svjedočili takvoj aktivnosti organiziranoga kriminala, dovoljno se sjetiti posljednjeg tragičnog atentata na urednika *Nacionala* Ivu Pukanića, koji je imao sva obilježja terorističkog čina. Vidi u: Taylor, Horgan, op. cit. str. 42.

²² Vidi u: Vukasović, B., *Utjecaj terorizma na međunarodnu (globalnu) sigurnost*, Hrvatski vojnik, br. 124, veljača 2007.

²³ *Ibid.*, str. 5.

²⁴ Vidi: Vukasović, B., *Protuteroristička suradnja u sklopu EU*, Hrvatski vojnik, br. 171., siječanj 2008.

europska društva. Kako bi se uspješno borili protiv te sprege, njemačke vlasti su ojačale suradnju agencija koje se bave borbom protiv terorizma i organiziranog kriminala, pa su tako Savezna kriminalna policija (BKA) i unutarnja obavještajna služba (BFV) zajednički osnovale novi centar za borbu protiv terorizma koji treba koordinirati djelovanje policije i obavještajne službe. Suradnja policije nije ograničena samo na prostor SRNJ već se među prvima potpisao ugovor s Rusijom o zajedničkoj borbi protiv terorizma i financiranja terorističkih organizacija u obje zemlje.²⁵

Stručnjaci za borbu protiv terorizma već su odavno utvrdili da je nemoguće u suvremenim uvjetima odvojiti djelovanje terorističkih organizacija od organiziranog kriminala. To se posebno odnosi na Al Qa'ida i kriminalne organizacije na Balkanu jer su oni povezani od devedesetih godina prošlog stoljeća. Teroristi spomenute organizacije ubacivali su se na ove prostore, prvo u Albaniju, a kasnije su učestvovali u ratovima u BiH, na Kosovu i Makedoniji. Svoju djelatnost su prikrivali preko lažnih humanitarnih organizacija, a počeli su stvarati i mala poduzeća kojima su financirali svoje akcije. Kada su prestali sukobi Al Qa'ida se okrenula suradnji s kriminalcima. Promet drogama postao je glavna djelatnost Al Qa'ide kojom se financirala organizacija. Ranih devedesetih godina Al Qa'ida je kontrolirala oko 2800 tona opijuma iz Afganistana. To je prerađeno u 280 tona heroina vrijednog oko 1,4 milijarde dolara. Ta je droga iz Afganistana prebacivana na zapadnoeuropsko tržište preko tri rute. Jedna je išla preko Turkmenistana, Kaspijskog jezera, Kavkaza, Turske i Albanije u Italiju. Druga kroz Bugarsku, Makedoniju, Srbiju i Mađarsku u Austriju. Treća je išla brzim brodovima iz Albanije u Italiju. Albanska policija je utvrdila da su vođe albanskih kriminalnih organizacija uspostavile čvrste veze s vođama terorističkih organizacija iz Alžira, a vjeruje da je na sastnku u Tirani bio i sam Osama Bin Laden. Trgovina drogama ima tako dvojako djelovanje: osigurava financiranje terorizma, a ujedno i potkopava sigurnost zapadnih demokracija.²⁶

Da veliki dio zarade od krijumčarenja narkotika završava u rukama terorističkih skupina potvrdio je i Odbor za unutarnju sigurnost parlamenta Bugarske u izvješću od 9. travnja 2008. godine, koji se bavio proizvodnjom i distribucijom sintetičkih droga na prostoru Bugarske. Na temelju informacija koje je pružila Državna agencija za nacionalnu sigurnost Bugarske, Odbor je ukazao da je dio novaca stečenih trgovinom droga završio u rukama Hezbolaha, Islamskog Jihada i kršćanskih paravojski na Bliskom istoku. Smanjivanje zaplijenjene količine narkotika Odbor je pripisao "alarmantnoj praksi" da iz policijskih redova cure povjerljive informacije kriminalcima koji su pod istragom. Pri tome je ukazano i na dvojbene kontakte sumnjivih poduzetnika i visokih dužnosnika ministarstva unutarnjih poslova, što ukazuje na visoko razvijenu korupciju u vrhovima vlasti. U svezi s time lišena su slobode dva visoka dužnosnika ministarstva unutarnjih poslova. U proteklom periodu u Bugarskoj su izvršeni atentati na ravnatelja

---

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

kompanije za nuklearnu energiju i autora nekoliko knjiga o bugarskoj mafiji. Od 2001. godine ubojice iz podzemlja u Bugarskoj su ubile preko 150 osoba, a niti jedan osumnjičenik nije osuđen.²⁷

Al-Qa'ida se uz trgovinu drogama bavi i krivotvorenjem novca i skupih predmeta, koji se proizvode u Pakistanu i zatim krijumčare u zapadne zemlje. Američki izvori tvrde da je Bugarska vodeća država u krivotvorenju dolarskih novčanica, a u posljednje vrijeme i eura. Zajedničkom akcijom makedonske, bugarske i austrijske policije na jugu Bugarske otkriveno je 1.3 milijuna krivotvorenih eura namijenjenih zapadnoj Europi. Teroristi zatim moraju "oprati" novac koji zarade suradnjom s kriminalnom organizacijom. Za takvu aktivnost su se povezali s talijanskom mafijom koja ima mogućnost za "pranje" većih svota novaca.

Posljednjih godina se suradnja između terorista i kriminalnih udruženja intenzivirala na području ilegalne trgovine oružjem i eksplozivima, a moguće je da se takvom suradnjom teroristi domognu i nuklearnog materijala, posebno ako se povežu s ruskim kriminalnim skupinama.²⁸ Organiziranom kriminalu u Rusiji dostupno je više od 1300 t. plutonija, oko 40 000 komada nuklearnog oružja i velike količine materijala od kojega se mogu izraditi tzv. prljave atomske bombe. Opasnost od takvog rezultata suradnje terorista i organiziranog kriminala nije samo velika već i realna. Što može značiti nuklearno oružje u rukama nedemokratskih režima potvrđuju i sva događanja oko nuklearnih pokusa i prijetnji u Sjevernoj Koreji i Iranu.²⁹

3. PRAVNE MJERE U BORBI PROTIV FINANCIRANJA TERORIZMA

Nakon 11. rujna 2001. godine antiteroristička koalicija dobila je novu dimenziju – multilateralnu suradnju globalnih razmjera – na gospodarstvenom, financijskom, diplomatskom, obavještajnom, policijskom, vojnom, logističkom i prometnom planu. Ostvarenju tog cilja priključio se veliki broj država sa svih kontinenata, uključujući i Hrvatsku, te brojne međunarodne organizacije.

OUN je usvajanjem Opće rezolucije o međunarodnom terorizmu, uz već ranije donešenih desetak rezolucija o terorizmu, dao načelni okvir borbe protiv terorizma,

---

²⁷ Vidi: Izvješće bugarskog parlamentarnog Odbora za unutarnje poslove od 9. travnja 2008. godine na www.blg.pol.com

²⁸ Al-Qa'ida više godina koristi kampove za obuku u državama Afganistanu, Pakistanu, Iraku, Magrebu i Saudijskoj Arabiji. U Maaskar Al-Battaru u Saudijskoj Arabiji uvježbavanje uključuje i uporabu projektila zemlja-zrak SA-7. Prema podacima obavještajnih službi u tom se logoru istražuje i način kako bi se raketama *Abeer* moglo koristiti za nošenje bojnih glava sa nuklearnim, biološkim ili kemijskim oružjem. Prema obavještajnim podacima irački pobunjenici su u listopadu 2007. godine testirali raketu dometa 120 km. Teroristi se posljednje vrijeme sve više nastoje prebaciti u Jordan, Siriju, Maroko i Alžir iz kojih bi se poduzimali napadi na europske države

²⁹ Ibid.

kojom se od država članica zahtijevalo zamrzavanje financiranja osumnjičenih terorista i oštre mjere protiv skupina koje im pomažu. SAD i brojne druge države usvojile su uredbe kojima se omogućava blokiranje transakcija pojedinaca i tvrtki za koje se sumnja da surađuju s terorističkim organizacijama.

Kao temeljna pretpostavka učinkovitog suprotstavljanja globalnom terorizmu doneseno je niz antiterorističkih mjera koje države članice antiterorističke koalicije, svaka za sebe, te multilateralno i bilateralno, moraju provesti. To su mjere podijeljene u osam kategorija: političke i upravljačke; gospodarske i socijalne; psihološko-komunikacijsko-edukacijske; vojne; sudbene i zakonske; policijske i zatvorske; obavještajne te mjere tajnih službi i ostale mjere.

Vijeće Europe je odmah nakon napada na SAD usvojilo *Akcijski plan* koji je predviđao: snažniju policijsku i pravosudnu suradnju; prihvaćanje jedinstvene definicije terorizma; uspostavljanje jedinstvenog popisa terorističkih organizacija; osnivanje zajedničkih istražnih grupa; veću razmjenu informacija; snažniju suradnju članica s *Europolom*; razvoj međunarodnih pravnih instrumenata; sprječavanje financiranja terorizma; povećanje zrakoplovne sigurnosti i koordinaciju djelovanja EU na globalnoj razini. Vijeće za pravosuđe i unutarnje poslove usvojilo je niz odluka iz područja pravosudne suradnje, suradnje policije i obavještajnih službi, sprječavanje financiranja terorizma i zaštite državnih granica. Ove odluke su ubrzale usvajanje *Europskog uhidbenog naloga*, koji je trebao među članicama olakšati ekstradiciju počinitelja svih težih kaznenih djela, pa i onih terorističkih. Koncem 2001. godine Vijeće Europe i parlament su usvojili *Direktivu o spreječavanju uporabe financijskog sustava za pranje novca*, kojom se preciznije određuju termini na koje se odnosi. Institucije i pojedince su obvezali da identificiraju svoje stranke, pohranjuju potrebne informacije, dopunski stručno osposobljavaju službenike i informiranje nadležnih službi o sumnjivim ponašanjima i drugim činjenicama koji bi ukazivali na pranje novca. Isto tako sve financijske institucije su obvezane dostavljati sve informacije o sumnjivim transakcijama, te institucijama i pojedincima koji u tome učestvuju, a kako je to regulirano u nacionalnim zakonodavstvima. Direktiva je zabranila svim pojedincima i institucijama da izvode bilo kakvu sumnjivu financijsku transakciju. Institucije koje dostavljaju tražene podatke neće se smatrati da su povrijedili tajnost podataka ili bankarsku tajnu i za to ne mogu biti odgovorni.³⁰ Ta je Direktiva bila 2005. godine dopunjena i dijelom koji se odnosi na terorizam. (*Direktiva EP i Vijeća Europe o spreječavanju uporabe financijskog sustava s namjenom pranja novca i financiranja terorizma*). S tom Direktivom konačno su zabranjeni anonimni bankovni računi, pojačava se odgovorno provjeravanje identiteta pojedinaca i institucija prije nego se transakcija uopće obavi. U cilju

---

³⁰ Treba reći da se brojni regionalni i međunarodni instrumenti za suzbijanje financiranja terorizma, dobrim dijelom se zasnivaju na Specijalnim preporukama FATF-a o financiranju terorizma, koje predlažu sljedeće: ratifikaciju i implementaciju instrumenata predviđenih u okviru OUN; inkriminiranje financiranja terorizma i s njime povezanog pranja novca; zamrzavanje i oduzimanje imovine teroista; izvješćivanje o sumnjivim transakcijama potencijalno povezanim s terorizmomi podržavanje i provođenje međunarodne suradnje.

jačanja borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma osnovana je *Financijska obavještajna jedinica* (FIU), čija je funkcija da prikuplja i analizira dostavljene podatke i prosljeđuje je nadležnim organima. Jamči se tajnost podataka i zaštita identiteta suradnika. Arhiva i svi podaci o određenoj instituciji i pojedincu mora se nakon određenog vremena uništiti.

Države članice EU su 2003. godine usvojile *Okvirnu direktivu o provedbi odluka u EU o zamrzavanju imovine i dokaza*.³¹ Na temelju te odluke je jedna država članica EU mogla na svojem području zamrznuti imovinu na temelju sudske odluke, ili drugog nadležnog tijela druge zemlje, pri čemu nije bitno je li je to djelo kažnjivo u obje države.³²

Nakon terorističkog napada u Madridu 2004. godine Europsko vijeće je u okviru borbe protiv financiranja terorizma, kao temelja borbe protiv međunarodnog terorizma, pozvao članice na implementaciju Konvencije OUN o sprječavanju financiranja terorizma iz 1999. i Rezolucije VS S/RES/1373(2001) koja je bila usmjerena na zamrzavanje imovine.

Većina članica EU u svojim je nacionalnim zakonodavstvima implementiralo sve navedene međunarodne i regionalne dokumente³³, a među takve spada i RH, koja je tu materiju najvećim dijelom ugradila u kazнено zakonodavstvo u okviru usklađivanja propisa s europskim pravnim sustavom, isto tako, doneseno je i niz propisa u financijskom poslovanju, radi spječavanja pranja novca i drugih oblika financijskih transakcija, a jedan dio će biti ugrađen u okviru pripremljenog noveliranog kaznenog zakonodavstva.

U okviru antiterorističke i protuterorističke djelatnosti poduzima se posljednjih godina niz mjera i postupaka: od klasičnih obavještajnih djelovanja, kriminalističkih i kaznenoprocenih obrada i mjera zaštite, preko tajnih operacija protiv terorističke infrastrukture i izvora financiranja, do klasičnih ratnih operacija protiv terorističkih organizacija i država sponzora.

Svi međunarodni dokumenti, i u njima utvrđene mjere, a koji su usmjereni na monetarne aspekte terorizma, implementirani su u nacionalna zakonodavstva velikog broja država. U tim zakonima regulirana je zabrana financiranja terorističkih skupina, zamrzavanje imovine obitelji otetih osoba radi sprječavanja plaćanja otkupnine, predviđaju se sankcije za one koji financiraju terorističke

---

³¹ Za razliku od EU u SAD su odmah nakon terorističkog napada 11. rujna, na temelju *The Patriot Act-a* u prvih stotinu dana zamrznuli svu imovinu i financijska sredstva 153 osumnjičenih terorista, terorističkim organizacijama i centrima (za koje se sumnjalo da surađuju s Al-Qa'idom). Radilo se o nekoliko milijardi dolara.

³² Zamrzavanje ili "privremeno oduzimanje" znači privremenu zabranu prijenosa, konverzije, raspolaganja ili premještanja imovine ili privremeno preuzimanje posjeda i čuvanja imovine ili kontrole nad imovinom na temelju naloga koji je izdao sud ili drugo nadležno tijelo.

³³ Treba napomenuti da je EU glede terorizma donijela više od 60 uredaba, direktiva i drugih dokumenata, a više od 20 je još u pripremi. Može se već govoriti o svojevrsnoj hipertrofiji propisa, koja odražava idealizam tvoraca tog zakonskog okvira da će samo donošenje propisa riješiti problem terorizma. Sve je to praćeno i ugrađivanjem niza organa ili osnivanjem novih organa u provedbi borbe protiv terorizma. Vidi o tome: Brejc, M., *Europska Unija u borbi protiv terorizma*, na www.orbus.be/aktua/arhiva/aktua1645.htm

skupine kao i za pravne osobe koje investiraju u države označene kao uporišta financiranja ili kakve druge potpore terorizmu, utvrđuju se obveze za institucije glede pranja novca i vođenje podataka o tokovima kretanja kapitala, osnivaju se specijalizirane institucije i osnivaju datoteke sumnjivih poduzeća i pojedinaca. Isto tako, osnažuju se policijske i obavještajne službe i povezuju u zajedničkom djelovanju. Niz zemalja je potpisalo bilateralne ugovore koji trebaju omogućiti lakše praćenje i konfiskaciju fondova kojima se financira terorizam, zamrzavanje i oduzimanje sumnjive imovine kao i ekstradiranje počinitelja kaznenih djela terorizma i organiziranog kriminala.

Bez obzira na svu pravnu regulativu o sprječavanju financiranja terorizma, može se ipak reći da se svi ti dokumenti, kao i u svezi s time poduzete mjere, kreću u okviru više ili manje formaliziranih i legalnih financijskih institucija. Van prostora nadzora ostaje, na žalost, veliki dio aktivnosti i financijskih transakcija što predstavlja svojevrsnu "sivu zonu", posebno u prostoru financijske djelatnosti nevladinih i humanitarnih organizacija, gdje je kontrola vrlo složena, a da ne govorimo o transakcijama u okviru muslimanskih tradicionalnih bankarskih sustava.

Činjenica da se borba protiv financiranja terorizma, uz kontrolu i sprječavanje pranja novca, uvođenjem veće transparentnosti kod otvaranja bankovnih računa i financijskih transakcija, mora odvijati i u suradnji sa nizom drugih institucija, od policije i obavještajnih službi, carinskih službi i drugih inspekcijских službi, te posebno to mora pratiti profesionalno i neovisno pravosuđe, koje ima posebnu ulogu u procesuiranju koruptivnih aktivnosti, kojima organizirani kriminal, a s njim i međunarodni terorizam u pravilu pribjegava i, kao što smo svakodnevno svjedoci, često uspjeva.

4. ZAKLJUČAK

Terorizam uz organizirani kriminal predstavlja danas izuzetnu prijetnju suvremenoj civilizaciji i njenim vrenotama. Nakon napada na SAD 11. rujna 2001. godine antiteroristička koalicija je dobila novu dimenziju – multilateralnu suradnju globalnih razmjera – na gospodarstvenom, financijskom, diplomatskom, obavještajnom, policijskom, vojnom, logističkom i prometnom planu. Ostvarenju tog cilja priključio se velik broj država sa svih kontinenata, uključujući i Hrvatsku, te brojne međunarodne organizacije. Neke od njih čak su i redefinirale svoju strukturu.

Međunarodna zajednica, i posebno EU, razvile su opsežan i prije svega kompliciran sustav za borbu protiv terorizma i njegovog financiranja. Postoje brojni dokumenti Vijeća EU, Komisije i Europskog parlamenta, koji čine pravnu, političku i akcijsku osnovu za učinkovitu borbu protiv terorizma. Izrađena je strategija za borbu protiv terorizma, znameniti Haaški program, opširan *schengenski acquis*, te

mного propisa u pogledu financijskih tokova, imigracije, azila, itd. Ipak ostaje i niz otvorenih pitanja.³⁴

Uvođenjem većeg i odgovornijeg nadzora u bankarskom poslovanju i financijskim transakcijama sprječava se u dobroj mjeri pranje novca, a novom pravnom regulativom olakšava se, odnosno omogućava, zamrzavanje i konfiskacija imovine i financijskih sredstava osumnjičenih za terorističke aktivnosti ili pomaganje teroristima. Sve je to stvorilo novu situaciju u kojoj se sve intenzivnije počinju povezivati terorističke skupine i organizirani kriminal i stvarati neprirodno savezništvo. Iz te sprege, kao i korištenjem dijaspore i dobrotvornih organizacija, ostvaruju se velika financijska sredstva koja su van moguće kontrole legalnih institucija. U takvim uvjetima, kad je ojačan međunarodni nadzor i povećana učinkovitost glede financiranja i pranja novca, terorističke organizacije se sve češće koriste manje uobičajenim mehanizmima financiranja (npr. nezakonita trgovina, falsificiranje novčanica, trgovina drogama i uporaba plemenitih kovina). Ova pojava je temelj *"Goodhartovog zakona"* koji priznaje mogućnost zamjene metoda financiranja preko strogo reguliranih kanala s financiranjem preko manje regularnih kanala. U primjeru Al-Qa'ide to znači disperziju portfelja po cijeloj terorističkoj mreži i uporabu, među ostalim dijamanata, drugog dragog kamenja i krivotvorenje novčanica. Ta disperzija se sve više temelji na suradnji i nekonvencionalnom povezivanju mreža organiziranog kriminala i terorističkih organizacija, posebno kod prebacivanja preko granica i davanje utočišta. Nakon uvođenje reda i uspostavu nadzora u svim financijskim institucijama, radi sprječavanja financiranja i pranja novca terorističkih skupina, međunarodna zajednica se nalazi pred novim problemom: kako osujetiti povezivanje terorističkih skupina i organiziranog kriminala, i kao drugo, kako ući u trag i sprječavati ilegalne načine financiranja, odnosno zapljenu tako otkrivenih sredstava i imovine. Zadatak nije ni malo jednostavan i tražit će angažman svih relevantnih međunarodnih i nacionalnih institucija od policije, obavještajnih službi do vojnih postrojbi. Ishod je vrlo neizvjestan.

ANTITERRORISM IN THE CONTEXT OF THE WAR AGAINST ORGANISED CRIME

The phenomenological picture of crime is constantly changing. In modern times an increase in criminal behaviour as a whole and in the number of new forms of crimes, in particular grave criminal offences, has been noted. New and especially dangerous forms of crime are considered to be: organised crime, terrorism, business crime, corruption, illegal trafficking of drugs, weapons

³⁴ Na temelju analize pravne regulative i dosadašnje prakse u EU, glede antiterorističke borbe, može se zaključiti: da na razini EU još nema institucije ili organa, koji bi se cjelovito bavio borbom protiv terorizma, već postoji čitav niz organa koji se bave dijelom problematike; ustavni ugovor bi u ovom području trebao olakšati djelovanje jer je trenutno zbog uvažavanja stubne strukture EU normativna djelatnost komplicirana i nepregledna; osjetljivost tematike terorizma, slaba međusobna koordinacija organa EU i činjenica, da osnovna nadležnost na tom području pripada državama članicama, slabi operativnu sposobnost EU za efikasnu borbu protiv terorizma.

and people, and grave forms of violence. Recently, the particular attention of all democratic world powers and their special services has been seized by the ever increasing and more intensive collusion of organised crime and terrorism. This is a symbiosis which, apart from the need to create new and specialised services, could even result in some changes to criminal legal theory and practice.

In this paper, within the analysis of the collusion between terrorism and organised crime, only one aspect is problematised. This aspect deals with financing terrorism and the measures which the international community and national legislation undertake in the fight against terrorism. The intention of the measures is to prevent not only the collusion of terrorist groups and organised crime in the commission of criminal offences but also the disposal of funds acquired by such means as financial transactions and 'money laundering'. These measures do not only have a direct effect on the survival and activity of future terrorist groups. They also have a direct influence on the comprehensive fight against organised crime which poses fundamental threats to contemporary civilisation.

Key words: *terrorism, organised crime, anti-terrorism, financing terrorism*